

DIERENWELZIJN KALKOENEN

Advies van de Strategische Adviesraad Landbouw en Visserij, Wetstraat 34-36, 1040 Brussel

W www.salv.be – T +32 2 209 01 11 – E info@salv.be

Advies op eigen initiatief	Ontwerp van besluit van de Vlaamse Regering tot vaststelling van de minimumvoorschriften voor de bescherming van kalkoenen
Advies gericht aan	Ben Weyts - Vlaams minister van Onderwijs, Sport, Dierenwelzijn en Vlaamse Rand
Wettelijke basis	Oprichtingsdecreet SALV 6 juli 2007
Goedkeuring raad	8 december 2023
Kopie aan	Jo Brouns - Vlaams minister van Economie, Innovatie, Werk, Sociale Economie en Landbouw
Adviesnummer	2023 – 19
Contactpersoon	Koen Carels kcarels@serv.be

De heer Ben WEYTS

Vlaams minister van Onderwijs, Sport, Dierenwelzijn en Vlaamse Rand

Kreupelenstraat 2

B-1000 Brussel

Advies SALV Dierenwelzijn kalkoenen: Europa eerst aan zet

Mijnheer

Op 10 november 2023 heeft de Vlaamse Regering haar principiële goedkeuring verleend aan een besluit dat de minimumvoorschriften vaststelt voor de bescherming van kalkoenen, gehouden voor de vleesproductie.

Met betrekking tot het ontwerp van besluit heeft de SALV geen formele adviesaanvraag ontvangen. Zoals de adviesraad eerder heeft aangegeven (cf. [Advies Codex Dierenwelzijn](#), [Advies Pelsdieren en foie gras d.m.v. dwangvoeding](#)), is de SALV nochtans een relevante partner voor dialoog en participatieve beleidsontwikkeling inzake dierenwelzijn. De SALV kan met zijn expertise, beleidsmatig onafhankelijke positie en brede samenstelling bijdragen tot een implementeerbaar en dus meer gedragen dierenwelzijnsbeleid.

Met voorliggend advies reageert de adviesraad op eigen initiatief op het ontwerp van besluit. Kern van het advies is de aanbeveling om die dierenwelzijnsnormen uit te stellen die onvoldoende compatibel zijn met het uitgangspunt van het gelijke speelveld en daarvoor de Europese beleidsontwikkeling af te wachten. Diverse maatregelen moeten bovendien wetenschappelijk beter onderbouwd worden, zowel op het vlak van effectiviteit inzake dierenwelzijn als met betrekking tot de praktische en economische haalbaarheid.

Natuurpunt/BBL en Bioforum onthouden zich bij dit advies.

Hoogachtend

Hendrik Vandamme
voorzitter

Koen Carels
secretaris

Inhoud

Krachtlijnen	5
Situering	6
Advies	8
Algemene aanbevelingen	8
Specifieke technische aanbevelingen	9
Overige aanbevelingen	11

Krachtlijnen

- **Dierenwelzijn is een belangrijk resultaatgebied van verduurzaming.** Tegelijk vindt de SALV het van belang om **het gelijke speelveld** in voldoende mate te waarborgen. Stel de invoering van Vlaamse dierenwelzijnsnormen voor kalkoenen uit die onvoldoende compatibel zijn met het uitgangspunt van het gelijke speelveld. Overweeg om voor die normen de **Europese beleidsontwikkeling** af te wachten en ten gepasten tijde uniforme Europese regels in Vlaanderen in te voeren.
- Diverse maatregelen zijn onvoldoende onderbouwd. Onderwerp ze eerst aan een **uitgebreid onderzoek** naar **effectiviteit inzake dierenwelzijn** en op het vlak van **praktische en economische haalbaarheid**.
- **Verduidelijk het orgaan** dat voor de **toekomstige actualisering van de normen** zal bevoegd zijn, stem de **timing** van de actualisering af met de Europese beleidsontwikkeling, en veranker de **betrokkenheid van de sector** via de **SALV**.

Situering

Voorwerp van het ontwerp van besluit

Voor het houden van kalkoenen geldt vandaag het Koninklijk Besluit van 1 maart 2000 inzake de bescherming van voor landbouwdoeleinden gehouden dieren dat algemene regels bevat voor houden van landbouwdieren. Dit KB is een omzetting van de Richtlijn 98/58/EG van de Raad van 20 juli 1998 inzake de bescherming van voor landbouwdoeleinden gehouden dieren.¹

Het voorliggend ontwerp van besluit stelt regels op met betrekking tot de verzorging, huisvesting en eigenschappen van kalkoenen, gaande van de controle op en verantwoordelijkheid met betrekking tot de dierengezondheid (art. 4), de diervriendelijke manier van vangen en optillen (art. 5), lichtintensiteit en -frequentie (art. 6), bezettingsdichtheid (art. 7),... tot en met de behandeling van zieke en gewonde dieren (art. 16). Artikel 15 gaat in op de ontwikkeling van een scorerapport voetzollaesies², waarbij, als een vastgelegde drempelwaarde niet gehaald wordt, bijkomend wettelijke maatregelen (met betrekking tot bezettingsdichtheid) van toepassing zijn.

Art. 19 schrijft voor dat de Vlaamse Regering de normen in het besluit zal actualiseren binnen achttien maanden na de inwerkingtreding van het besluit, onder andere met betrekking tot bezettingsdichtheid en groeisnelheid.

Volgens art. 20 zou het besluit voor bestaande installaties van toepassing zijn vanaf 1 januari 2026.

Relatie tot het advies van de Vlaamse Raad voor Dierenwelzijn

De bepalingen stemmen in grote mate overeen met het advies van de Vlaamse Raad voor Dierenwelzijn van 7 juli 2022 met als titel "Normen kalkoenen".³ Over dat advies was er unanimititeit binnen die adviesraad, behalve over de normen buitenloop, bezettingsdichtheid en groeisnelheid. Volgens de dierenbeschermingsorganisaties in de RVDW vallen die normen samen met de bestaande industriestandaarden, en zijn die onvoldoende. Met betrekking tot de kwestie van het ontbekken en de problematiek van borstblaren geeft de RVDW aan dat verder onderzoek vereist is.

¹ [Richtlijn 98/58/EG van de Raad van 20 juli 1998 inzake de bescherming van voor landbouwdoeleinden gehouden dieren.](#)

² Voetzoolletsels of voetzollaesies (voetzoldermatitis) zijn verkleuringen, eeltvorming tot onderhuidse ontstekingen op de voetool van een kalkoen als gevolg van contact met vochtig strooisel. Tijdens metingen in een slachthuis had 99% van de hennen en 90% van de hanen voetzollaesies. VRVD, 7 juli 2022, [Advies Normen kalkoenen](#), p. 2.

³ VRVD, 7 juli 2022, [Advies Normen kalkoenen](#).

Beleidsontwikkeling op Europees niveau

De Europese Commissie heeft recent en dus na het voornoemde advies van de VRVD de Europese Autoriteit voor Voedselveiligheid (EFSA) de opdracht gegeven om tegen 31 december 2025 een technisch rapport en wetenschappelijk standpunt op te maken met betrekking tot het welzijn van kalkoenen in de veehouderij. Op basis van dit advies kan de Europese Commissie besluiten tot de opmaak van geharmoniseerde wetsvoorstellen.⁴

Kalkoenenhouderij in Vlaanderen en België

In Vlaanderen zijn er ongeveer 28 kalkoenenhouders, die voornamelijk gevestigd zijn in West-Vlaanderen en die samen 1,2 miljoen kalkoenen per jaar kweken. In Vlaanderen worden vooral middelzware rassen gekweekt. De kalkoenen worden op de grond gehouden in een stal zonder buitenbeloop.⁵ In 2020 verbonden de meeste kalkoenenhouders in België zich in de integratie Volys Star. Daarnaast vormen Duitse slachterijen een belangrijke afzet.⁶ In 2022 werden 644.920 eendagskuikens opgezet in België.⁷

⁴ EC, 28 september 2023, [Request for a scientific opinion concerning the welfare of turkeys on farm](#), Mandate EFSA.

⁵ Ibid. p. 1.

⁶ Rooijackers F., 2020, [Vleeskalkoenen in Vlaanderen](#), in: Pluimvee 7/8, p. 8.

⁷ LV, 2023, [Productiegegevens pluimvee](#).

Advies

Algemene aanbevelingen

[1] Dierenwelzijn is een belangrijk resultaatgebied van verduurzaming. Dat de Vlaamse Regering een normenkader voor het dierenwelzijn in de professionele kalkoenenhouderij wil invoeren, is op zich een goede zaak. Tegelijk vindt de SALV het van belang om het gelijke speelveld in voldoende mate te waarborgen.⁸ Stel daarom de invoering van Vlaamse dierenwelzijnsnormen voor kalkoenen uit die onvoldoende compatibel zijn met het uitgangspunt van het gelijke speelveld. Overweeg om voor die normen de Europese beleidsontwikkeling af te wachten en ten gepasten tijde uniforme Europese regels in Vlaanderen in te voeren. De Europese Commissie heeft de Europese Autoriteit voor Voedselveiligheid (EFSA) recent de opdracht gegeven om tegen 31 december 2025 een technisch rapport en wetenschappelijk standpunt op te maken met betrekking tot het welzijn van kalkoenen in de veehouderij. Op basis van dit advies kan de Europese Commissie nadien besluiten tot de opmaak van geharmoniseerde wetsvoorstellen.⁹ In overeenstemming met diverse aanbevelingen over het voorontwerp van decreet dierenwelzijn, onderlijnt de SALV zijn standpunt dat het gelijke speelveld een belangrijk uitgangspunt van het dierenwelzijnsbeleid is. De adviesraad wijst immers op het risico dat de uitgebannen productie naar het buitenland zal verschuiven, waarna het via import toch zijn weg naar ons voedselsysteem zal vinden.

[2] Diverse maatregelen zijn onvoldoende wetenschappelijk onderbouwd, en moeten terug naar de tekentafel. Het is mogelijk dat bepaalde maatregelen eerder contraproductief zullen zijn op het vlak van dierenwelzijn (bv. effecten van verlichting op stress, van platformen en zitstokken op de incidentie van borstblaren). De SALV adviseert om voor verschillende maatregelen (zie specifieke technische aanbevelingen) eerst te investeren in uitgebreid wetenschappelijk onderzoek vooraleer wetgeving dienaangaande op te leggen. **Dit onderzoek moet ook oog hebben voor de praktische en economische uitvoerbaarheid, alsook voor de juridische knelpunten op het vlak van vergunningsverlening binnen de vooropgestelde termijn.**

⁸ SALV, 27 oktober 2023, [Advies Decreet Dierenwelzijn](#), par. 6, 8, 11.

⁹ EC, 28 september 2023, [Request for a scientific opinion concerning the welfare of turkeys on farm](#), Mandate EFSA.

Specifieke technische aanbevelingen

[3] Verschaf duidelijkheid over de toepasbaarheid en goede toepassing van machinale laadmogelijkheden. Art. 5 voorziet regels rond het manueel vangen van kalkoenen. De vangst en stockage van dieren kan ook machinaal gebeuren. Op die methode gaat de ontwerpregelgeving niet in.

[4] Baseer de maximale bezettingsnorm uitsluitend op het gewicht per m², en niet op het aantal dieren. Artikel 7 schrijft normen voor ten aanzien van het aantal dieren dat per m² mag gehouden worden. Het aantal dieren per m² is evenwel niet de beste indicator voor een effect van de bezettingsdichtheid op het dierenwelzijn. Het totaal diergewicht per m² is een veel betere indicator en geniet de voorkeur. De vraag stelt zich waarom er in de eerste 7 weken slechts 10 kuikens per m² aanwezig mogen zijn. De eendagskuikens hebben de eerste weken behoefte aan warmte en zoeken elkaar dan ook op. Het gevolg is dat extra moet verwarmd worden. In de praktijk worden in de eerste weken de kuikens dan ook op een kleinere oppervlakte gehouden, waarna ze toegang krijgen over de gehele stal of verdeeld worden in verschillende stallen. Het voorstel is dan ook om geen aantallen dieren per m² in het besluit te vermelden (zeker niet vóór de leeftijd van 8 weken). Verder is het ook zo dat de bezettingsdichtheid van 52 kg per m² voor de hennen en 56 kg per m² voor de hanen ook arbitrair en zonder onderzoek worden geponeerd. De norm betekent ook een verlaging van wat gangbaar is. Dat betekent dat onze kalkoenhouders een concurrentieel nadeel wordt berokkend ten opzicht van hun Europese collega's. De beperking van de bezettingsdichtheid grijpt immers sterk in op de rendabiliteit van de sector.

[5] Voer geen beperking in met betrekking tot de groeisnelheid van kalkoenen, want ze leidt tot honger en agressie onder de dieren, tot economische schade en een lagere eco-efficiëntie in het voedergebruik. In art. 8 van het voorliggend besluit wil de Vlaamse Regering een beperking invoeren van de groeisnelheid. De groeisnelheid zou niet hoger mogen zijn dat 100 g per dag voor hennen en 135 g voor hanen. Een beperking op de groeisnelheid vereist voederbeperking en betekent een aantasting op het dierenwelzijn. Het is dankzij goed uitgebalanceerde voeders, een goed management, aandacht voor de gezondheidsparameters en de genetische vooruitgang dat de dieren goed groeien en een efficiënte voederomzetting hebben. Wanneer de dieren moeten geremd worden in hun groei betekent dit dat de genetische vooruitgang niet wordt gehonoreerd. Daarvoor moet de voederhoeveelheid worden beperkt en daardoor hebben de dieren geen verzadigingsgevoel na het eten. Het zorgt voor meer agressie op de voederplaatsen, waarbij de meest dominante dieren voldoende voeder opnemen ten koste van de andere dieren, met stress en verwonding tot gevolg. Het gevolg is ook een ongelijke groei en afname van de uniformiteit van de kalkoenen, wat op zijn beurt kan leiden tot afkeur aan het slachthuis. Het beperken van de groeisnelheid zorgt ook voor een hoger voederverbruik per kg gewichtsaanwinst, wat dan weer niet goed is voor de duurzaamheid van de sector. Het alternatief is dat naar analogie met vleeskippen ingezet wordt op genetisch trager groeiende rassen of lijnen. Voor zover bekend zijn deze genotypen en bijhorende productiesystemen niet gangbaar noch beschikbaar in de productie van kalkoenvlees. De ontwikkeling ervan vraagt veel tijd en investeringen en moet uiteraard geëvalueerd worden op potentieel voor marktintroductie en invloed op de rendabiliteit en duurzaamheid van de sector. Dit is op korte termijn vanzelfsprekend geen optie.

[6] Laat naast stro ook andere substraten (hooi, pikstenen, luzerne) als wettelijk voorgeschreven verrijkmateriaal toe (art. 11). Schrijf een billijke hoeveelheid voor.

[7] Met het oog op het gelijke speelveld is de invoering van een evaluatie van voetzoollaesies aan de hand van een scorerapport (art. 15) **aan het slachthuis slechts aanvaardbaar indien men ervoor zorgt dat die beoordeling zowel aan Vlaamse als aan slachthuizen in de buitenlandse afzetmarkten** (in casu vooral Duitsland) **wordt uitgevoerd, en dat volgens dezelfde methode.** Duitse slachthuizen vormen immers een significant aandeel van de afzet van de Vlaamse kalkoenenhouderij.

[8] Een raadpleging dient enkel te geschieden op basis van een oordeelkundige beslissing door de veehouder. Artikel 16§1 vermeldt: "Kalkoenen die zwaargewond zijn of duidelijk blijken te geven van een ernstige welzijnsvermindering, worden ofwel afgezonderd in een ziekenboeg waarbij ze een passende verzorging krijgen en waarbij een dierenarts wordt geraadpleegd wanneer die zorg geen verbetering in de toestand van het dier brengt, ofwel worden ze onmiddellijk gedood." De verplichting tot het raadplegen van een dierenarts is in de praktijk niet haalbaar, want de kalkoenhouders worden frequent met zieke dieren geconfronteerd. Vertrouw op de expertise en het inschattingsvermogen van de kalkoenhoeder.

[9] De verplichte afzondering van alle kalkoenen die verwond zijn door verenpikken of kannibalisme is in de praktijk niet haalbaar. De afzondering zoals voorgeschreven in art. 16 §2 is onwerkbaar. Dergelijke verwondingen komen in zo'n mate voor dat er relatief veel dieren zouden moeten worden afgezonderd, en dat er praktische problemen zouden kunnen ontstaan om de dieren water en voeder te verstrekken. In het geval van verenpikken kunnen andere maatregelen soelaas brengen, zoals het aanpassen van de lichtsterkte. Investeer in onderzoek naar haalbare maatregelen.

[10] Pas de bepalingen aan met betrekking tot de toekomstige actualisering van de normen (zoals vermeld in art. 19): **verduidelijk het orgaan** dat daarvoor zal bevoegd zijn, **stem de timing af** met de Europese beleidsontwikkeling, en **veranker de betrokkenheid van de sector via de SALV.**

[11] Indien de Vlaamse Regering alsnog tot de invoering van Vlaamse dierenwelzijnsnormen voor kalkoenen zou beslissen, dan is een ruimere overgangsperiode voor bestaande houderijen essentieel. De huidige regeling (art. 20) voorziet de inwerkingtreding van de hogere normen op 1 januari 2026. Maar de kalkoenenbedrijven dienen hun stallen op basis van art. 13 te voorzien van ventilatie-, koelings- en verwarmingssystemen, en op basis van art.6 §4 van lichtdoorlatende openingen:

§4. Er wordt in lichtdoorlatende openingen in het dak of in de muren voorzien, met een oppervlakte van de opening in het dak of in de muren die kleiner is dan 3% van de bruikbare oppervlakte. Kokers of andere technologieën zijn toegelaten als wordt aangetoond dat de inval van natuurlijk licht gelijkwaardig is.

Dat betekent dat de bedrijven vaak dure aanpassingen aan de stal zullen moeten doen die mogelijk ook een vergunning vergen.

Overige aanbevelingen

[12] Verbeter de monitoring van de consumptie op het vlak van kalkoenen in België. De huidige monitoring, en de rapportering ervan, is onvoldoende precies: kalkoenen worden aan consumptiezijde ingedeeld binnen de brede categorie “gevogelte”.¹⁰ Zorg ook voor een betere opvolging van de oorsprong van in Vlaanderen geconsumeerde kalkoenen en de mate van zelfvoorziening.

Natuurpunt/BBL en Bioforum onthouden zich bij dit advies.

¹⁰ VLAM, 2022, [Belgisch verbruik van gevogeltevlees \(2013-2022\)](#). Zie ook VLAM, 2023, [Belgische zelfvoorzieningsgraad voor gevogeltevlees \(2013-2022\)](#): de Belgische zelfvoorzieningsgraad voor gevogelte bedroeg in 2022 222%. Cijfers voor onderliggende pluimveecategorieën zoals kalkoenen ontbreken.